

KREDIET — VERSKEIE ASPEKTE DAARVAN

Algemeen

Krediet speel 'n magtige rol in enige moderne geld-ekonomie. Dit gee aan die verbruiker die moontlikheid om toekomstige inkome te bestee en aan die ondernemer bied dit die geleentheid om sy onderneming uit te brei sonder dat vooraf vir dié doel gespaar is. Vanweë die kredietskeppingsvermoë van banke — kredietverlening geskied hoofsaaklik deur die bankstelsel — kan die totale omvang van krediet afhangende van die likiditeitsposisie van die banke aansienlik verhoog word. Sodoende kan 'n toestand in die sakelewe van 'n land geskep word waar in totaal meer bestee word as wat 'n land op die korttermyn in staat is om te produseer; of anders gestel: 'n volk word deur middel van kredietuitbreiding in die posisie geplaas om bo sy vermoë te leef en te ontwikkel.

Sodra kredietverlening teen 'n vinnige en volgehoue tempo geskied, spreek dit vanself dat as gevolg van die groter besteding (vraag na goedere en dienste) die druk op die land se hulpbronne verhoog word in die pogings om die groter bestellings van goedere en dienste (aanbod) uit te voer. In sulke omstandighede is stygende lone en salarisse, stygende koste en produksie en pryse en 'n daling in die koopkrag van geld kort voor lank enige volk se voorland. Dit is dan ook presies wat ons in Suid-Afrika 'n aantal jare in die jongste verlede ondervind het.

'n Mens kan uiteindelik niks anders as 'n dalende lewenstandaard verwag nie, indien volgehou word om té veel op krediet staat te maak vir ontwikkeling. Daarom het die Owerheid geen keuse gehad nie as om hoofsaaklik deur middel van streng kredietbeperkings gedurende die afgelope jare in die sakelewe in te gryp ten einde die ekonomiese groei van die land op 'n vaste voet te plaas. Die rede hiervoor was dat 'n enorme hoeveelheid geskepte geld deur die banksektor in die ekonomie ingepomp is. In welke hoë mate dit plaasgevind het, blyk duidelik daaruit dat tussen die jare 1962 en 1965 meer as R1,100 miljoen in die land in masjinerie, installasies, uitrusting en voorrade belê is — 'n toename van 98%. Gedurende dieselfde periode het die totale bruto binnelandse besparing met slegs R500 miljoen of 37% aange groei. Dit toon dat verdiende geld of egte spaarfondse, wat net so noodsaaklik as hoë arbeids-

prestasies is om die langtermynontwikkeling op 'n hegte en gesonde grondslag uit te bou, v r tekort geskiet het om die belegging wat wel plaasgevind het, te finansier. Eintlik is dit nie reg om die saak so te sien nie. Wat in werklikheid gebeur het, is dat die land se spaargeld wat vir belegging beskikbaar gestel is, oormatig deur kredietskepping aangevul is. Met ander woorde, die ontwikkeling is in 'n té groot mate gefinansier deur geskepte geld. Hierin lê die oorsprong van inflasie, waarteen die verbete stryd nou jare lank gevoer word. Dit verklaar insgelyks ook hoekom die monetêre banke, op wie se kredietverskaffing die oormatige binnelandse kapitaalbesteding so swaar gesteun het, aan die mees drastiese beperkings in Suid-Afrika se ekonomiese geskiedenis onderwerp is.

Die gebeure in die Suid-Afrikaanse ekonomie gedurende 'n groot deel van die sestigerjare dui onmiskenbaar daarop dat krediet nie net voordele nie maar ook gevare inhou. Hiervan getuig die arbeids- en prysstygingsprobleme van die afgelope jare, wat tot gevolg gehad het dat 'n groot gedeelte van die toename in die ekonomiese voorspoed, wat andersins voordelig en van blywende nut vir die bestendige groei van die land sou gewees het, verlore gegaan het. Dit was ook een van die grond-oorsake hoekom Brittanje in sy huidige chaotiese ekonomiese toestand beland het; en die prys wat die Britse volk daarvoor betaal is 'n baie duur prys, naamlik 'n geforseerde en onvermydelike verlaging van sy lewenspeil. Dit is beslis nie die moeite werd nie, veral nie as in aanmerking geneem word wat bereik kon gewees het as die ontwikkeling stadiger maar op gesonde grondslag plaasgevind het nie. Dit is en bly maar 'n basiese ekonomiese wet dat gesonde groei onmoontlik is indien aanhoudend en teen 'n toenemende tempo meer uit 'n land se ekonomie geneem word as wat daarin teruggesit word, nie net in die vorm van harde werk nie maar ook in die vorm van voldoende spaarfondse. Laasgenoemde produksie-faktor kan nie onbepaald en toenemend deur krediet vir groter investering aangevul word sonder dat ernstige ekonomiese probleme te voorskyn tree nie.

Teen hierdie agtergrond gesien, is dit duidelik dat krediet en in die besonder as gevolg van die elasticiteit van die krediet-skeppingsvermo  van die banke, een van die mees buigsame instrumente is om ontwikkeling te beïnvloed. Juis daarom is dit van die uiterste belang dat dit voortdurend met groot oorleg

aangewend word. Dit geld vir alle instansies — die openbare owerhede, die sakeman, die individu en die kredietgewer. Omdat krediet so 'n groot rol in die ontwikkeling van 'n land speel, is dit dus wenslik dat almal van ons wat daarvan gebruik maak of wat met die verskaffing daarvan te doen het, dit met groot verantwoordelikheid moet doen.

Van besondere betekenis met betrekking tot kredietverleening is die geregverdigheid daarvan uit 'n risiko-oogpunt gesien, die aard daarvan, met ander woorde of dit vir produksie- of verbruiksdoeleindes aangewend word, en die totale omvang daarvan op 'n gegewe tydstip. Net eers 'n paar algemene opmerkings oor die totale omvang van krediet voordat ons die eersgenoemde aspekte in oënskou neem. Hieroor kan daar maklik by die oningeligte 'n wanopvatting oor die funksie van krediet bestaan.

Daar is ongelukkig 'n sterk gedagterigting in finansiële kringe te bespeur wat aan die wenslikheid van maklike en meer krediet mits dit verstandig aangewend word, 'n waarde heg wat gevaarlike gevolge kan hê. Aan die hoeveelheid krediet wat toegestaan word is daar onteenseglik perke, anders word dit 'n euwel. Daarom is die totale omvang van krediet op 'n bepaalde tydstip 'n faktor om deeglik mee rekening te hou. Soos sake byvoorbeeld die afgelope paar jaar in die ekonomie staan (die toestand het die afgelope maande aansienlik verbeter) was en is die verdere uitbreiding van krediet beslis onwenslik selfs al sou dit baie verstandig en op die mees produktiewe wyse aangewend word. Deur die verskaffing van maklike en meer krediet kan geen volk homself deur vinniger ekonomiese groei doeltreffend verskans teen die probleme wat juis deur té veel krediet meegebring word nie. Met volle indiënsneming soos wat ons tans nog ondervind, sal 'n aanmerklike verslapping van die kredietbeleid dus niks anders as swak besigheidspraktyk wees nie. Die streng kredietbeleid was dan ook daarop gemik om die geldvoorraad te verminder, sodat die uitbreiding gedemp word tot 'n peil wat in 'n groter mate deur binnelandse besparing en minder deur krediet gefinansier word. Dit is dus van die grootste belang dat krediet en die waarde daarvan altyd ook beoordeel word in die lig van die omstandighede wat daar van tyd tot tyd in die ekonomie heers. Soms is die aanwending van meer krediet nodig om die ontwikkeling te stimuleer; maar soms kan addisionele krediet die nuttige funksie daarvan grotendeels

verydel. Derhalwe moet ons daarteen waak, sonder om die betekenis van krediet uit die oog te verloor, dat nie té veel klem op krediet as 'n instrument vir ontwikkeling gelê word nie. Miskien kan die punt wat ek hier wil benadruk nog duideliker gestel word deur dit soos volg saam te vat: Die volgehoue gebruik van té veel krediet lei uiteindelik en onvermydelik tot ernstige ekonomiese probleme terwyl die versuim om voldoende van krediet gebruik te maak die maksimum benutting van geleenthede voorkom. Laasgenoemde omstandigheid word byvoorbeeld geïllustreer deur die toestand wat tydens en net na Sharpeville en die uittrede uit die Statebond in die Suid-Afrikaanse ekonomie geheers het. Toe het daar grootskaalse wantroue oor die toekoms van die land bestaan; uitbreiding is óf gestaak óf uitgestel en die algemene ekonomiese ontwikkeling het aanmerklik verlangsaam niteenstaande die feit dat krediet volop en goedkoop was. Die ontwikkeling was as gevolg hiervan aansienlik onder die optimum, aangesien die land sy krediet- en ander hulpbronne nie ten volle benut het nie. Die optimisme wat daarna posgevat het was egter, soos ek reeds na verwys het, so groot dat té veel kredietverlening gedurende die jare wat daarna gevolg het die ontwikkeling aanmerklik vinniger laat toeneem het as wat bekostig kon word.

Kom ons bekyk voorts verskeie ander aspekte van krediet 'n bietjie van nader deur onder andere die soeklig te werp op die verantwoordelikheid van die individu, die sakeman en die kredietgewer sowel as op die risiko van lenings en lenings vir produktiewe en verbruiksdoeleindes.

Krediet en die individu

Hoe die individu sy inkome aanwend is 'n faktor wat 'n belangrike invloed kan uitoefen op die algemene ontwikkeling van 'n land, pryse, koste, lone ens. Dit is vanselfsprekend dat 'n groot deel van die persoonlike inkome van die publiek ter bevrediging van lewensbehoefte aangewend word en dat hierdie besteding noodsaaklik is vir die groei van besigheidsbedrywig-hede en vir 'n hoër lewenspeil van die bevolking. Van ewe groot belang is egter die feit dat daar 'n gesonde verhouding tussen persoonlike besteding en persoonlike besparing moet bestaan. Dat dit so moet wees lê voor die hand. Net soos wat dit vereis word om enige masjien gereeld te smeer en olie vir doeltref-

fende produksie, so is spaargeld dié finansiële olie wat onontbeerlik is vir bestendige ekonomiese groei. In hierdie opsig het die individu dus 'n besondere plig om 'n deel van sy inkome (sy spaargeld) beskikbaar te stel vir kapitale besteding vir die finansiering van sake-aktiwiteite. Dit is op die langer termyn nie net in landsbelang om dit te doen nie maar ook in elke individu se eie belang. Hieroor later iets meer.

'n Hoë spaarsin vorm in 'n groot mate 'n doeltreffende teenvoeter vir onvoorsiene omstandighede. Ons dink hier byvoorbeeld aan veranderings in saketoestande wat die peil van indiensneming en inkomste van die gewone werknemer kan beïnvloed. Dit is tog 'n welbekende feit dat in alle lande met 'n ekonomiese stelsel wat in 'n mindere of meerdere mate op private inisiatief steun, besigheidsaktiwiteite neig om van tyd tot tyd te skommel en selfs aansienlik te skommel. Soms styg besteding, produksie, indiensneming en inkome vinnig; by ander geleenthede styg hulle stadiger, bly betreklik konstant of daal. Daar is verskeie oorsake hiervoor maar daaroor wil ek nie gesels nie. Wat ek sterk wil benadruk is dat hierdie skommelings nie uit die oog verloor moet word nie. Dit kan vir 'n huisgesin onberekenbare finansiële skade doen as dit in die wind geslaan word. Gedurende die lang tydperk van voorspoed en wat ons nog beleef, het die voorspoed blykbaar 'n sielkundige klimaat by die verbruiker geskep dat dit maar altyd sal goedgaan. Dit word gestaaf deur die sterk daling in persoonlike besparing en die aansienlike verhoging van verbruiksbesteding gedurende 'n paar jare van die heersende voorspoedfase. Wat nog meer kommer gewek het, is die feit dat buitensporige skuldlaste aangegaan is wat soms ver buite die betaalvermoë val en dat besteding van dié aard meestal gerig word op ultra-luukse en basies nie-noodsaaklike goedere. Hierdie optrede wat deur maklike en aantreklike kredietreëlins moontlik gemaak is, word ook weerspieël in die afmetings wat aangeneem is deur die herbesitname van motors en die persoonlike dagvaardigings vir onbetaalde skuld.

Dit bly vir elkeen van ons 'n verantwoordelikheid om voortdurend 'n groot waarde te heg aan gesonde finansiële beplanning. Gebeurlikhede soos siekte en dood kan nie vooraf bepaal word nie. Om realisties te begroot en veilig binne jou betaalvermoë te leef is nie oudmodies nie. Dit is 'n verstandige beleid om te volg. Dit verg dissipline, ja! maar waarheen stuur jy

andersins? Om vry te wees om jou geld aan te wend soos jy wil beteken nie om onverantwoordelik op te tree nie. Hierdie beginsel is in 'n demokratiese stelsel op alle terreine van toepassing, ook met betrekking tot alle fasette van die ekonomiese lewe.

Hiermee wil ek nie te kenne gee dat krediet vir die individu iets uit die borse is nie. Ver daarvandaan! Ek dink net dis 'n goue reël dat ons voortdurend daarna moet streef om ons manier van lewe — waar en in watter soort huis ons bly, watter soort motor ons ry en watter soort meubels ons gebruik, om maar 'n paar items te noem — te laat aanpas by ons inkomste. Om hoër te vlieg as wat ons vlerke lank is, is feitlik sonder uitsondering nie die moeite werd nie. Vir enige mens is die versoeking seker altyd groot om op 'n veel vroeër stadium goedere te koop as wat sy inkomste regverdig. Hierteen moet ons ten sterkste waak, want hierdeur kan dit maklik gebeur dat uiteindelik ook alles verloor word wat jy met swaar verdienende geld en oor lang jare bymekaar gemaak het. In sulke omstandighede weeg die tydelike genot van 'n kunsmatige lewenspeil, gefinansier deur buitensporige krediet, nie die minste op teen die vraagstukke wat daardeur geskep word nie. So dikwels sien ons dan ook dat ontwrigtende huislike probleme male sonder tal die netto resultaat is van onverstandige besteding wat moontlik gemaak is deur oormatige kredietverlening. Dit wys vir ons wat kan gebeur as 'n mens eers vasgevang word in die strik van ekonomiese buitensporighede.

Vir die individu is dit altyd noodsaaklik om daarop te let dat duursame verbruikersgoedere *gebruik* en *verbruik* word en vinnig in waarde daal en dat die besit daarvan nie direk die vermoë om te verdien en die finansiële toestand van die lener verbeter nie. Op skuld koop is deurgaans ook 'n duurder transaksie as wanneer op 'n kontantbasis gewerk word. Dit is almal faktore wat nie misgekyk moet word nie. Gevolglik het elke individu 'n plig teenoor homself en sy afhanklikes om sy begroting met oordeel te beplan, geleidelik 'n neseier vir gebeurlikhede op te bou en krediet versigtig en sover moontlik vir werklike behoeftes te gebruik — vir 'n woning byvoorbeeld. Wat ook al die omstandighede — behalwe natuurlik in gevalle soos ernstige en langdurige siekte — lenings behoort nooit so 'n omvang aan te neem dat die terugbetaling daarvan die werklike betaalvermoë oorskry nie — dan is krediet 'n ver-

nietigende faktor. Insgelyks is dit realisties en verstandig om deurentyd daarna te streef om in verhouding tot jou inkomste die kleinste bedrag teen die laagste rentekoers vir die kort moontlike tyd te leen.

Krediet en die sakeman

Hoe dikwels hoor ons nie dat iemand sê: „Ek wens ek kon dit weer doen. Ek wens ek het nou al die geld gehad wat ek deur my vingers laat gly het toe ek jonger was, dan sou ek dit gespaar en in my besigheid belê het. Baie kapitaal is hedendaags nodig om 'n onderneming op 'n gesonde voet te plaas". In hierdie paar gedagtes lê 'n groot waarheid opgesluit en dit is dat finansiële beplanning ontbreek. Sukses in enige sakerigting vereis dat jy moet weet hoe om jou geld verstandig te gebruik, nie net jou eie fondse nie maar ook dié wat jy leen. Hoe goed hierin geslaag word, is 'n belangrike bepalende faktor vir groter toekomstige prestasies. Hoe vroeër die sakeman in sy lewe leer om sy geld op die nuttigste wyse aan te wend, hoe groter sal sy geleentheid wees om op 'n vroeër tydstip sukses in die sakelewe te behaal.

Finansiële beplanning beteken dat 'n sekere doelwit daargestel en 'n skema opgestel word waarvolgens dit sistematies nagestreef word met behulp van lopende inkomste, spaarfondse en geleende geld. Spaargeld is onontbeerlik om die mikpunt wat die ondernemer vir homself in die vooruitsig stel met welslae na te streef. Kom ons sien die saak so:

A, met geen spesifieke finansiële doelwit nie, bestee die inkomste uit sy onderneming op 'n onbeplande wyse. Tien teen een gee hy alles uit op goedere wat onmiddellike maar kortstondige tevredenheid verskaf — soos 'n sportmotor byvoorbeeld. Dié optrede is 'n goeie voorbeeld van hoe 'n waardevolle produksiemiddel verkwis word en dit op goedere wat baie vinnig in waarde daal.

B, aan die ander kant, besluit om 'n deel of groter deel van sy inkomste te spaar en dit te belê in voorraad en masjinerie van sy onderneming of in aanteelvenne om sy veeproduksie te verhoog. Anders as in die geval van A, verkwis B nie sy fondse nie maar gebruik hy dit om sy onderneming uit te bou, sy inkomste te verhoog en sy bates te vergroot. Insgelyks word hierdeur 'n gesonde

basis gelê om ook krediet met veiligheid te benut vir verdere ontwikkeling en 'n beter lewensbestaan vir dié sake-man en sy hele familie. Dit is gesonde besigheidspraktyk.

Spaargeld se betekenis in die sakelewe kan nooit oorskat word nie. Dit is 'n „kwaliteits” produksiefaktor en vorm in werklikheid die ruggraat van enige doeltreffende onderneming se finansiële struktuur. Die waarde van eie fondse kom eintlik nog sterker op die voorgrond as in aanmerking geneem word dat genoegsame eie risiko-kapitaal in 'n onderneming die weg baan vir vinniger uitbreiding deur middel van kredietverlening. By enige leningstransaksie is daar in 'n mindere of meerdere mate 'n risiko aan verbonde. Dié risiko word uit die aard van die saak kleiner indien 'n sakeman bewys daarvan lewer dat hy sy saak doeltreffend bestuur en sy eie geloof in die toekoms daarvan bevestig deur voortdurend 'n deel van sy wins terug te ploeg. Só 'n sakeman sal met weinige uitsonderings krediet met dieselfde gesonde oordeel hanteer as wat hy met betrekking tot sy eie geld aan die dag lê. Besigheidsbeleid van hierdie aard bied dus die ideale omstandighede vir die doeltreffendste aanwending van krediet en dít is om in die hoogs moontlike mate by te dra tot die maksimum ontginning van so 'n saak se groeipotensiaal. Om geld te leen is vir die sakeman goeie besigheidsgebruik mits dit vir gesonde, opbouende en produktiewe doeleindes benut word. Daarom is en bly dit basies noodsaaklik, beide vir die lener en kredietverskaffer, om vooraf te bepaal of die lener beter daaraan toe sal wees nadat die lening terug betaal is. As daar nie redelike sekerheid hieroor bestaan nie, dan is dit vir beide instansies beter om nie 'n leningsooreenkoms te beklank nie.

Krediet en die kredietgewer

Dit is ongelukkig so dat krediet in die praktyk nie altyd net winsgewend en nuttig bestee word nie maar dat dit soms ook die lener se saak verongeluk en die kredietgewer ernstig benadeel. Feite toon dat meeste finansiële mislukkings aan die verkeerde gebruik van krediet toe te skryf is. Dit is in baie gevalle te wyte aan òf die lener wat meer geleen het as wat hy kon terugbetaal òf die kredietgewer wat nagelaat het om aanvanklik die aansoek vir 'n lening noukeurig te ontleed met betrekking tot die doel daarvan en die hoeveelheid fondse wat

werklik daarvoor nodig is. Dikwels is 'n gebrek aan 'n goeie en eerlike verstandhouding tussen die lener en kredietgewer eweneens die oorsaak van mislukkings. Wat ook al die redes vir sulke kredietvraagstukke, die punt van belang is dat dit nóg vir die kredietgewer nóg vir die lener enige voordeel beteken. Die ideale kredietreëling is waar beide instansies oophartig, eerlik en in verskeie opsigte saamwerk om van die begin af in die hoogsmoontlike mate daarna te streef om ener syds die lener te beskerm en sy belange te bevorder en ander syds om die kredietgewer se sekuriteit onaangetas te laat.

Om aan hierdie fundamentele oogmerke van kredietverskaffing reg te laat geskied, is 'n las wat besonder swaar op die kredietgewer se skouers rus. In die *eerste plek* het hy die belangrike taak om hom deeglik te vergewis van die aspirant-lener se finansiële posisie, sy betalingsvermoë, die doel van die lening en die veiligheid daarvan. Dit is primêr in die kredietgewer se eie voordeel dat behoorlik aandag geskenk word aan hierdie aspekte. Dit is egter eweneens wenslik en noodsaaklik dat die lener se posisie nie ter wille hiervan opsy geskuif word net so lank as wat die moontlikheid betreklik goed is om nie 'n verlies op die lening te lei nie. Kortom 'n lening moet vir beide voordele inhou en dit is in 'n hoë mate die plig van die kredietgewer om hierna om te sien. In die *tweede plek* is die kredietgewer inderdaad dié waghond in die kredietwese waarvan so baie afhang om van kredietverlening 'n gesonde besigheidspraktyk te maak en dit te handhaaf. Die kredietgewer is derhalwe in die gunstige en uiters verantwoordelike posisie om 'n kragtige rol in die ontwikkeling van die land te speel; *'n rol wat onmoontlik sou wees as sy leningsfunksie nie grotendeels op 'n kredietbeleid geskoei is wat direk daarop gerig is om produksie te vergroot nie.*

Dit is nie moeilik om te begryp nie dat 'n bankier voortdurend 'n uitdaging in die gesig staar om die aspek van produksie altyd in die beoordeling van kredietaansoeke sterk voorop te stel. Dikwels is dit vir hom veel makliker, veiliger en meer winsgewend om krediet wat waarskynlik glad nie vir produksie-doeleindes bedoel is nie, toe te staan. Hiermee is natuurlik op sigself niks verkeerd nie. Só 'n beleid kan egter op die langer termyn onnodige knelpunte in die ekonomie skep indien alle kredietgewers neig om toenemend hierdie rigting in te slaan en produksie-krediet as gevolg daarvan relatief afgeskeep word. Om dit te doen, is dus geen kortpad om ontwikkeling te be-

spoedig nie. Vanweë die strategiese posisie van die krediet-gewer om grootliks deur sy eie besluite die aard van sy lenings te bepaal, is sy verantwoordelikheid om die klem sterk op produksiekrediet te plaas gevolglik baie groot en van kardinale betekenis vir bestendige ekonomiese groei.

Gesonde ekonomiese ontwikkeling is moontlik slegs as die verskillende hulpbronne van die land so ingespan word, dat die produksie van goedere en dienste — dié maatstaf waarmee 'n land se vooruitgang en die lewenspeil van sy mense gemeet word — teen die hoogs moontlike tempo uitbrei en dat pryse betreklik stabiel bly. Hiervoor is die *voordeligste* gebruik van al die hulpbronne noodsaaklik en dit is ook van toepassing op die hulpbron van binnelandse besparing. Dit is ook nodig dat daar *voldoende* spaarfondse moet wees om die ontwikkeling op 'n vaste grondslag te laat geskied. Dit is waar dat die grootste deel van hierdie fondse voorsien word deur maatskappybesparing (teruggeploegde winste) en voorsiening vir waardevermindering deur ondernemings. Persoonlike besparing is nietemin van onskatbare waarde in dié verband, aangesien dit gemiddeld vir meer as 30% van die totale binnelandse besparing oor die afgelope tien jaar verantwoordelik was. Die spaargeld van alle individue gesamentlik lewer dus 'n waardevolle bydrae tot die gesonde finansiering van kapitaalbesteding en dus tot die verhoging van die produksievermoë en lewenspeil van die bevolking. In die lig hiervan spreek die betekenis van kredietverlening vir *produksiedoeleindes* vanself. Dit gee nie alleen 'n stukrag aan groter produksie nie; 'n *kredietbeleid wat grootliks op produksieverhoging toegespits is, help in 'n hoë mate ook dat die spaarfondse van 'n land op die voordeligste wyse benut word*. Hier het ek in die besonder persoonlike besparing in gedagte. Die geskiedenis toon dat die geneigdheid van die publiek om te spaar en te bestee baie wispelturig kan wees. So vind ons byvoorbeeld dat van 1962 tot 1964 persoonlike besteding op verbruikersgoedere met R800 miljoen gestyg het terwyl persoonlike beskikbare inkome met 'n veel kleiner bedrag toegeneem het, naamlik met R620 miljoen. Dit het tot gevolg gehad dat persoonlike besparing met R180 miljoen gedaal het. Hierdie skerp styging in persoonlike besteding sou nie sulke afmetings kon aanneem indien die maklike en oormatige kredietverlening gedurende dié tydperk nie tot die beskikking van die individu gestel was nie. Die maklike bekikbaarheid van krediet het dus

as 'n sterk prikkel vir die individu gedien om van sy bestaande spaargeld te gebruik om sy besteding op verbruikersgoedere wat met die hulp van krediet moontlik gemaak is te help finansier.

U sien dus dat oormatige krediet vir doeleindes van verbruiksbesteding 'n nadelige uitwerking op die ekonomiese ontwikkeling het. As in aanmerking geneem word dat persoonlike verbruiksbesteding meer as 60% van die totale binnelandse besteding beloop — tans oorskry dit die R5,500 miljoen kerf — dan kan 'n denkbeeld gevorm word van die uitwerking van 'n vinnige versnelling daarvan op die algemene saketoestande. Terselfdertyd word minder spaarfondse vir produktiewe belegging beskikbaar gestel omdat in sulke omstandighede persoonlike besparing aansienlik daal. Dit bring mee dat die uitbreiding van die produksievermoë om in die stygende vraag na goedere en dienste te voorsien al meer en meer op krediet sal moet steun — 'n situasie wat bots met alle ekonomiese wette en wat op ernstige ekonomiese probleme afstuur as daarmee volgehou word.

Uit welke oogpunt krediet ook al beskou word, dit ly geen twyfel nie dat dit altyd met die grootste sin van verantwoordelikheid deur alle persone, hetsy die kredietgewer hetsy die lener, hanteer moet word. In die moderne geld-ekonomie is krediet weliswaar 'n wenslike bestanddeel van die alledaagse sakelewe en vervul dit 'n baie nuttige funksie. Dit aanvaar ons almal. Nietemin, en hieroor moet ons realisties wees, moet dit nooit uit die oog verloor word nie dat krediet slegs 'n hulpmiddel vir ekonomiese ontwikkeling is en dat dit nooit as 'n gesonde substituuat vir egte spaarfondse kan dien nie. Daarom is daar besliste perke aan die werklike bydrae wat krediet tot gesonde ekonomiese ontwikkeling kan lewer.

J. A. Hurter.

Pretoria.